

РАЗКАЗ

Амос Оз

Амос Оз, (1939 – 2018 г.), с рождено име Амос Клауснер, е един от малцината израелски писатели, които не се нуждаят от представяне. Както сам казва за себе си през 2004 г., Оз е „Хъкълбери Фин на историята“, но неговият сал плава по „река от книги и думи, разкази и предания, тайни и раздели.“ Автор е на романи, есета, разкази, известен е и като журналист и общественик, чиито публицистични текстове стигат до читателите си чрез много израелски и в световни периодични издания. Както романите, така и другите му творби са преведени на 45 езика. Някои от романите са филмирани, а филмът на Натали Портман по романа „История за любов и мрак“ е номиниран за наградата Синеа for Peace. Оз е преподавал литература в Университета на Негев, „Бен Гурион“, а също и в „Принстън“ и други световно известни университети като гост-лектор. Носител е на десетки награди за литература и публицистика, сред които са израелските „Биалик“ и „Бернцайн“, както и Наградата „Гьоте“ (Франкфурт) и международната награда за литература „Франц Кафка“.

КРАЛЯТ НА НОРВЕГИЯ

В нашия кибуц, Кибуц Йехат, живееше мъж на име Цви Провизор. Нисък, петдесет и пет годишен ерген, който постоянно мигаше. Най-много обичаше да съобщава лоши новини: земетресения, самолетни катастрофи, сгради, които се срутили и затрупали жителите си, пожари и наводнения. Четеше вестниците и слушаше всички новинарски емисии много рано сутринта, така че като влезе в трапезарията, да може да ни стъписа с някоя история за двеста и петдесетима миньори, безнадеждно заринати в Китай или шестстотин пасажери, които се удавили, защото корабът им попаднал на буря в Карибско море. Освен това наизустяваше и некролозите. Той научаваше първи, когато някой известен човек умре и информираше всички в кибуца. Една сутрин ме спря на пътеката край клиниката.

- Да си чувал за писател на име Виславски?
- Да. Защо?
- Умрял е.

– Ужасна новина.

– И писателите умират.

Друг път ме спипа, докато давах смяна в трапезарията.

– Гледах некролозите и видях, че дядо ти е умрял.

– Да.

– А преди три години умря и другия ти дядо.

– Да.

– Е, значи този е бил последният.

Цви Провизор се грижеше за градините и тревните площи в кибуца. Излизаше в пет всяка сутрин да размести пръскачките, да разкопае цветните лехи, да сади, подрязва и полива, да коси ливадите със шумната косачка, да пръска срещу листни въшки, да слага естествени и изкуствени торове. На колана си носеше закачено малко транзисторно радио, което му осигуряваше постоянен поток от новини за всякакви бедствия.

– Чухте ли? В Ангола имало същинско клане.

Или:

– Умрял е министъра по Религиозните въпроси. Току-що съобщиха, преди десет минути.

Другите членове на кибуца го избягваха. В трапезарията рядко някой сядаше на неговата маса. В летните вечери, той седеше сам на зелената пейка, там, където започваше тучната ливада и гледаше как децата играят на тревата. Вятърът издуваше ризата му и изсушаваше потта му. Иззад високите кипариси се издигаше, блеснала в червено, жежката лятна луна. Една вечер Цви Провизор заговори една жена – Луна Бланк, която седеше сама на съседната пейка – като каза тъжно:

– Чухте ли? В Испания, едно сиропиталище изгоряло до основи и осемдесет сирачета загинали от задушаване.

Луна, четирийсет и пет годишна овдовяла учителка, избърса потта от челото си с кърпичка и каза:

– Това е ужасно.

– Има само трима спасени, но са в критично състояние.

Ние всички уважавахме неговата всеотдайност към работата му: нито веднъж, за цели двацет и две години, откакто живее в кибуца, в работния му лист не пише да е отсъствал от работа по болест. Благодарение на него, кибуцът цъфтеше. Всяко неизползвано парче земя беше засадено със сезонни цветя. Тук-там беше направил каменни градини, които засаждаше с всякакви кактуси. Направи дървени асми за лозите. Пред трапезарията беше изградил бълбукащ фонтан със златни рибки и водни растения. Имаше добър вкус за красивите неща и всички високо ценяхме това.

Но зад гърба му го наричахме „Ангела на смъртта“ и клюкарствахме за него, осъждахме това, че не проявява, а и никога не е проявявал интерес към жените. Както и към мъжете, всъщност. Един младеж, Рони Шиндлин имитираше Цви много сполучливо и ние се заливахме от смях. Следобедите, когато всички членове на кибуца сядаха на верандите си и пиеха кафе или си играеха с децата си на ливадите пред къщите си, Цви Провизор отиваше

в залата на клуба и четеше вестници в компанията на още петима или шестима мъже, самотни като него, до един – ненаситни в четенето и разгорещени в споровете, застаряващи ергени, вдовци или разведени.

От своето ъгълче, Рювке Рот – дребен, плешив мъж, с огромни, шръкнали като на прилеп уши, мърмореше, че бунтовете в отговор на насилствени действия само затягат омагьосания кръг на жестокостта, защото отмъщението води до отмъщение, а контраакциите водят до контраакции.

Другите веднага скачаха срещу него:

– Какви ги говориш? Не можем да оставим това безнаказано!

– Въздържанието и омиротворяването са безсмислени, така Арабите само стават още по-нагли.

Цви Провизор само примигваше и казваше:

– Накрая ще стане война. Можем само да предизвикаме ужасяваща война.

А Емануел Глозман, пелтекът, се подхвърляше разгорещено:

– В-в-в-ойна. Мн-н-ного добре. Ще я сп-п-п-печелим и им вз-з-з-земем всичката з-з-земя, ч-ч-чак до Йо-о-о-рдан.

А Рювке Рот продължаваше да мисли на глас:

– Бен Гурион е много добър в шаха, той винаги вижда пет хода напред. Само дете при него всичко се прави със сила.

Щом се стигнеше до там, Цви Провизор, тъжно и пророчески казваше:

– Ако загубим, арабите ще дойдат и ще ни изравнят със земята. Ако спечелим, руснаците ще дойдат и ще ни вдигнат във въздуха.

И Емануел Глозман накрая казваше:

– С-с-с-тига, п-п-п-приятели. Т-т-т-ихо. Ост-т-т-тавете ме да си доч-ч-ч-чета вес-с-с-стника на спок-к-к-к-ойствие.

Само след няколко минутно затишие, Цви Провизор подемаше отново:

– Чухте ли? Тук се казва, че Кралят на Норвегия има рак на черния дроб. И председателят на нашия областен съвет има рак.

Всеки път когато Рони Шиндлин, комика, срещнеше Цви при обущаря или при склада за дрехи, му подмяташе подигравателно:

– Е, Ангеле на смъртта, кой самолет се е разбил днес?

Цви Провизор и Луна Бланк си бяха създали ритуал: всяка вечер си говореха. Той седеше на левия край на дясната пейка до голямата ливада, а тя – близо до него, на десния край на лявата пейка. Докато ѝ говореше, той мигаше усилено, а тя, облечена в хубава лятна рокля без ръкави, мачкаше кърпичка. Тя хвалеше градините на кибуца – плодовете на неговия труд – и твърдеше, че благодарение на него всички ходим по зелени ливади, радваме се на плътните сенки на кичести овошки и жизнерадостни цветни лехи. Тя все използваше такива изтънчени думи. Преподаваше на трети клас и правеше много красиви рисунки с молив – не един от нас имаше такава картина на стената на тесния си апартамент. Имаше усмихнато, обло лице и много дълги мигли, макар че шията ѝ беше леко набръчкана; краката ѝ бяха много кльощави, а гърдите – почти плоски. Съпругът ѝ беше убит преди няколко

години, докато давал наряд на границата с Газа и те нямаха деца. Членовете на кибуца смятаха, че е достойна за възхищение: жена, преживяла трагедията си и отдала цялата си душа на преподаването. Цви ѝ говореше за различните видове рози и тя кимаше енергично, като че държеше да покаже, че е съгласна с всяка дума. А после Цви ѝ разказваше с подробности за нашествието на скакалци в Судан, които били на път да унищожат цялата държава.

Веднъж Луна каза:

– Ти си много чувствителен човек.

Цви запрemiга:

– В Судан и без друго няма много зелени площи.

– Защо поемаш всичката скръб на света на плещите си?

– Смятам, че да си затваряш очите пред жестокостите на живота е не само глупаво, но и грешно – отвърна Цви. – Не можем да направим кой знае какво срещу нея, за това трябва поне да отчитаме съществуването ѝ.

Една лятна вечер, Луна Бланк покани Цви в дома си да пият кафе. Той отиде, облече дрехите, които носеше след работа: дълги ленени панталони и светлосиня риза с къси ръкави. Транзисторът беше окачен на колана му и в осем часа помоли да го извини, за да чуе новините. По стените в стаята на Луна висяха някои от нейните рисунки, поставени в простички рамки: образи на замечтани млади момичета и пейзажи – скалисти хълмове и маслинови горички. Под прозореца имаше голямо двойно легло с възглавници с ориенталски бродерии. На бялото нощно шкафче, подредени по височина, стояха ред книги – високите албуми с репродукции на Ван Гог, Сезан и Гоген, по-ниските томчета, като Библията на Касуто* и накрая няколко романа, отпечатани в Асифрия Ляам**. В средата на стаята имаше малка масичка за кафе само с два обикновени стола край нея. На масичката имаше бродирана покривка и отгоре бяха наредени чашки и чинийки за кафе и курабийки.

Цви Провизор каза:

– Стаята ти е много хубава. Чиста. Подредена.

Луна се притесни и отвърна: Благодаря, радвам се. – Но в гласа ѝ нямаше никаква радост, само непривично напрежение.

После пиха кафе и ядоха курабийки, говореха си за декоративни плодни дръвчета, за проблемите с дисциплината в училище в последните години, когато всичко е позволено, за миграцията на птиците...

Цви примигна и каза:

– Четох във вестника, че в Хирошима, десет години след бомбата, все още няма никакви птици.

Луна пак каза:

– Ти поемаш на плещите си скръбта на целия свят.

След това добави:

---

* Умберто Касуто, известен още като Моше Давид Касуто – равин, изследовател и коментатор на библейските текстове. Роден във Флоренция, Италия – Б.пр.

** Една от първите издателски къщи в Израел – Б.пр.

– Онзи ден видях на дървото до прозореца ми папуняк.

И те започнаха редовно да се срещат привечер, на една пейка в градината, под плътната сянка на бугенвилеята или пиеха кафе в стаята на Луна. Цви се връщаше от работа в четири следобед, вземаше си душ, вчесваше косата си пред огледалото, надяваше изгладените си ленени панталони и светло синята риза и отиваше при нея. Понякога ѝ носеше семена от едногодишни цветя, които да засади в малката си градинка. Веднъж ѝ донесе едно томче със стихове на Яков Фихман. Тя му слагаше курабийки с маково семе в плик и веднъж му подари една от нейните рисунки с молив: два кипариса и пейка. Но в осем или осем и половина си пожелаваха лека нощ и Цви се връщаше в монашеската си стаичка, в която въздухът беше натежал от миризмата на ергенски живот.

Веднъж, в трапезарията, Рони Шиндлин каза, че Ангелът на смъртта е взел под крилото си Черната вдовица. Следобед, в клуба, Рювке Рот му подхвърли добродушно: „Е, какво, значи си намери майстора, а?“ Но Цви и Луна не се притесняваха от клюките и сарказма. Връзката им сякаш с всеки ден укрепваше. Той ѝ сподели, че в свободното си време превеждал роман на един полски писател, Ивашкевич на иврит. Книгата преливала от доброта и страдание. Ивашкевич вярвал, че съдбата и битието на човека са абсурдни, но трогателни. Луна слушаше, отпуснала глава настрани, устните ѝ – едва притворени, и наливаше горещо кафе в чашата му, като че кафето можеше по някакъв начин да компенсира горестта на Ивашкевич, или неговата собствена. Тя ценеше това между тях и беше доволна от начина, по който то изпълваше дните ѝ, а те доскоро бяха тъй равни и монотонни. Една нощ тя сънува, че двамата яздат кон, гърдите ѝ се притискаха към гърба му, ръцете ѝ обвиваха кръста му; язדהа в долина сред високи хълмове, а край тях се виеше пенлива река. Реши да не казва на Цви за този сън, нищо че за други му беше разказвала, и то с подробности. На свой ред, той и беше разказвал как, като дете в град Янов, в Полша, беше мечтал да стане студент, но после го привлекли в младежкото движение „Халуц“ и той изоставил плановете за следване. Въпреки това, никога не престанал да учи. Докато внимателно събираше трохите от покривката, Луна каза:

– Много срамежливо момче си бил. И сега си доста срамежлив.

– Ти всъщност не ме познаваш.

– Разкажи ми, слушам.

– Тази вечер чух по радиото, че в Чили избухнал вулкан. Четири села били опустошени от лавата. За повечето жители нямало никаква надежда за спасение.

Една вечер, докато я забавляваше с една покъртителна история за глада в Сомалия, съчувствието ѝ към него така я преизпълни, че изведнъж тя хвана ръката му ѝ я притисна към гърдите си. Цви трепна и моментално отдръпна ръката си с жест така отривист, че граничеше с грубост. Очите му мигаха бясно. Никога през живота си не беше докосвал когото и да било преднамерено, а всеки път щом някой посегнеше да го пипне, се вцепеняваше.

Харесваше му да усеща в ръцете си рохката почва, харесваше му и меко-тата на младите стъбла, но от човешки допир, независимо на мъж или на жена, цялото му тяло се сгърчваше, като че го горят. Винаги се стараше да отбягва ръкостисканията, потупванията по гърба или случайното потриване на лактите на масата, по време на хранене. След малко и той се изправи и си тръгна.

На следващия ден не отиде да посети Луна. Беше започнал да усеща, че приятелството им е поело към някакво ужасяващо място, където той не искаше да ходи, място, което го отвращаваше. Луна, с присъщата ѝ тактичност, реши, че го е обидила с нещо. Тя реши да се извини, но не знаеше за какво. Дали беше задала въпрос, който не трябваше да задава? Или не беше доловила някое важно послание, замаскирано зад думите му.

Два дни по-късно, когато не го намери в стаята му, тя пъкна под вратата му бележка: „Извинявай, ако съм те обидила с нещо. Може ли да поговорим?“

Цви ѝ отгори, също с бележка: „По-добре не. Няма да свърши добре.“

Въпреки всичко, тя го чакаше след вечеря до един ним, близо до входа на трапезарията.

– Каж ми какво направих?

– Нищо.

– Тогава защо ме отбягваш?

– Опитай се да разбереш... това... няма смисъл.

Повече не се срещнаха, не и нарочно, а когато случайно се засичаха на някоя пътека или в тясната стая за провизии, те си кимваха, поколебаваха се за миг, а после всеки тръгваше по пътя си.

По време на обяд, Рони Шиндлин каза на сътрапезниците си, че Черният ангел е прекратил медения си месец и сега, отново, всички са в опасност. И действително, още същата вечер, Цви информира ергените в клуба, че някакъв огромен мост в Турция се е срутил, при това в часа, когато движението е най-натоварено.

Два или три месеца по-късно, забелязахме, че Луна Бланк беше спряла да идва на репетициите на ансамбъла за класическа музика и че дори беше пропуснала няколко учителски съвещания. Беше си боядисала косата медено червена и беше започнала да слага ярко червило. Понякога пропускаше и вечерите. На Сукот тя остана за няколко дни в града и се върна с рокля, която на всички ни се струваше някак предизвикателна, с дълбока цепка от едната страна. Рано през есента, няколко пъти я виждахме да седи на една пейка до голямата ливада с треньора по баскетбол – десет години по-млад от нея – който идваше два пъти седмично в кибуца. Рони Шиндлин каза, че нощем сигурно се учи да дриблира. След две-три седмици тя изостави баскетболния треньор и започнаха да я виждат в компанията на командира на бойната младежка бригада на кибуца – двама и три годишен мъж. Нямахме начин това да остане незабелязано и образователният комитет се събра на дискретно съвещание да обсъди последствията от професионална гледна точка.

Цви Провизор седеше сам всяка вечер, напълно неподвижен, на пейката до декоративния фонтан, който сам беше построил и гледаше как децата играят на поляната. Ако някой минеше покрай него и кажеше „Добър вечер“, той отвърщаше на поздрава и с тъга разказваше за наводненията в Югоизточен Китай.

По-късно през онази есен, без предупреждение и без разрешение от секретариата на кибуца, Луна Бланк замина за Америка, на гости на сестра си, която ѝ беше пратила самолетен билет. Една сутрин я видяха на автобусната спирка, облечена в онази дръзка рокля и шал в ярки цветове; тя се кладушкеше на високите си токове и влачеше огромен куфар. „Още от сега се е облякла за Холивуд – каза Рони Шнидлин. – Черната вдовица бяга от Ангела на смъртта.“ Секретариатът реши да прекрати членството ѝ в кибуца, докато проучи въпроса по-щателно.

Междувременно, стаята на Луна Бланк остана заключена и тъмна, въпреки че имаше недостиг на жилища и някои от членовете Комитета по настаняването вече ѝ бяха хвърлили око. Пет-шест непретенциозни стайни растения – филадендрони, мушката и кактуси – още стояха на верандата, а Цви Провизор от време на време наминаваше да ги полива.

А после дойде зимата. Над декоративните дръвчета бяха надвиснали черни облаци. Край полята и овощните градини се беше натрупала лепкава кал, затова берачите на плодове и копачите по полята бяха изпратени да работят във фабриката. Сивкавият дъжд не спираше. Нощем улиците се кладеха и вдигаха ужасен шум, а студеният вятър се промъкваше през цепнатините на капациите на прозорците. Цви Провизор будуваше нощем и слушаше новините, а в паузите между тях, то се свиваше над масата си и, под светлината на настолната си лампа с висока стийка, извита като шията на гъска, превеждаше по някой друг ред от изпълнената с мъка книга на Ивашкевич. Рисунката с молив, която Луна му беше подарила – онази с двата кипариса и пейката – висеше, закачена над леглото му. Дърветата изглеждат меланхолични, а на пейката никой не седеше. В десет и половина, той намяташе дреха на раменете си и излизаше на терасата, да огледа облаците и опустелите циментови пътеки, мокри и блеснали под уличното осветление. Когато пороите поне за малко поспираха, той тръгваше на кратка нощна разходка, да нагледа растенията на верандата на Луна. Нападалите листа вече бяха покрили стълбите, а на Цви му се струваше, че усеща лекия дъх на сапун и шампоан да се промъква иззад заключената врата. Скиташе се по безлюдните пътеки известно време, а от клоните на дърветата, по голата му глава, падаха дъждовни капки. После се прибираше в стаята си и слушаше в тъмното, с широко отворени очи, последните новини за деня. Рано една сутрин, когато още всичко беше потънало в тишина и влажна, мразовита тъмнина, той спря мъжа, тръгнал да издои кравите и с тъжен глас му съобщи: „Чу ли? Кралят на Норвегия умрял снощи. Рак. На черния дроб.“

От английски Галина Величкова